

Wyrok z dnia 29 października 1998 r.

II UKN 286/98

1. Pozostawanie rozwiedzionych małżonków w konkubinacie nie daje podstaw prawnych do ustalenia prawa do renty rodzinnej po zmarłym byłym mężu, jeżeli nie zostały spełnione warunki z art. 41 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.).

2. Warunek dotyczący wspólności małżeńskiej z art. 41 ust. 3 tej ustawy ma zastosowanie do wdowy, a nie do rozwiedzionej małżonki.

Przewodniczący: SSN Maria Tyszel, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Maria Mańkowska (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 29 października 1998 r. sprawy z wniosku Teresy Barbary C. przeciwko Wojskowemu Biuru Emerytalnemu w S. o rentę rodzinną, na skutek kasacji wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 19 lutego 1998 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Wnioskodawczynie Teresa Barbara C. odwołała się od decyzji Szefa Wojskowego Biura Emerytalnego w S. z dnia 15 kwietnia 1996 r. odmawiającej przyznania jej uprawnień do wojskowej renty rodzinnej po zmarłym w dniu 16 grudnia 1988 r. mężu Stanisławie C. Podała, iż rozwiązanie jej małżeństwa nastąpiło w dniu 31 maja 1988 r. z wyłącznej winy męża, który od 10 lat był nałogowym alkoholikiem, nie występowała jednak o alimenty, ponieważ po rozwodzie nadal mieszkali w jednym mieszkaniu i ta część renty, której nie przepił, trafiała do jej rąk na wspólne wydatki domowe. Opiekowała się rozwiedzionym mężem w czasie jego choroby i opłaciła jego pogrzeb, uważa zatem, iż de facto ich związek małżeński nie przestał istnieć.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie wyrokiem z dnia 19 maja 1997 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał wnioskodawczynie rentę rodzinną po Stanisławie C. Sąd ustalił, że w chwili śmierci byłego męża, wnioskodawczynie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu uwzględnił apelację pozwanego Wojskowego Biura Emerytalnego w S. i wyrokiem z dnia 19 lutego 1998 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie. Sąd podniósł, iż wnioskodawczynie miałyby prawo do renty rodzinnej po zmarłym Stanisławie C., gdyby spełniała warunki określone w art. 41 ust.3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o z.e.p., mającym zastosowanie również do renty należnej po zmarłym żołnierzu zawodowym z mocy art. 24 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz.U. z 1994 r. Nr 10, poz.36). Sąd Apelacyjny uznał, iż przy prawidłowym ustaleniu, że małżeństwo wnioskodawczynie zostało prawomocnie rozwiązane w 1988 roku, oraz że wnioskodawczynie nie miała ustalonych alimentów wyrokiem lub ugodą sądową. Sąd pierwszej instancji błędnie przyjął, że byłych małżonków łączyła wspólność małżeńska, która ustaje z chwilą rozwiązania małżeństwa. Z samych akt rozwodowych małżonków C., dołączonych do akt sprawy, wynika brak jakiegokolwiek więzi małżeńskiej od 15 lat, a po rozwodzie nawet faktyczny związek rozwiedzionych małżonków nie ma znaczenia dla dochodzenia renty rodzinnej. Koniecznym natomiast warunkiem nabycia prawa do renty rodzinnej przez małżonkę rozwiedzioną jest, poza spełnieniem warunków z art. 41 ust. 1 i 2 ustawy o z.e.p., posiadanie ustalonego prawa do alimentów od byłego męża (ust.3), którego wnioskodawczynie nie miała.

Pełnomocnik wnioskodawczynie wniósł kasację od powyższego wyroku, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego - art. 5, 56 i 58 § 2 KC poprzez nieuwzględnienie zasad współżycia społecznego i ustalonych miejscowo zwyczajów co do pozostawania we wspólnym pożyciu powódki z byłym mężem oraz art. 65 § 1 KC co do motywacji rozwodu, jak również obrazę art. 41 ust.3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o z.e.p. poprzez błędne określenie powódki „konkubina”, a także art. 24 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin oraz naruszenie przepisów postępowania, mających istotny wpływ na wynik sprawy - art. 231, 233 § 1, 477¹⁴ i 386 § 1 KPC. Wnioskodawczynie wniosła o

zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie, że przysługuje jej renta rodzinna po zmarłym ex mężu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie jest zasadna. Sąd drugiej instancji nie naruszył wskazanych w kasacji przepisów prawa procesowego, a powołane przepisy Kodeksu cywilnego w ogóle nie mają zastosowania w sprawie o ustalenie prawa do renty rodzinnej, do którego mają zastosowanie wyłącznie przepisy prawa ubezpieczeniowego. Sąd Apelacyjny prawidłowo powołał art. 41 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), który na podstawie art. 24 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz.U. z 1994 r. Nr 10, poz.36 ze zm.) stosuje się również do renty należnej po zmarłym żołnierzu zawodowym.

Sąd Najwyższy podziela stanowisko Sądu Apelacyjnego, że po rozwodzie nie istnieje wspólność małżeńska, która może łączyć kobietę i mężczyznę pozostających jedynie w małżeństwie. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1997 r., II UKN 17/97 (OSNAPIUS 1997 nr 23, poz.477) stwierdzono, że wspólność małżeńska, o której mowa w art. 41 ustawy o z.e.p. oznacza rzeczywisty związek łączący małżeństwo, obejmujący wspólne zamieszkiwanie i prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego, wspólne pożycie, wierność i pomoc we współdziałaniu dla dobra założonej przez siebie rodziny.

Przewidziany w ust. 3 omawianego przepisu warunek dotyczący wspólności małżeńskiej, czego nie zauważa się w kasacji, odnosi się jedynie do wdowy, a nie do rozwiedzionej małżonki, skoro z orzeczeniem rozwodu ustaje wspólność ustawowa małżonków. Powołany w uzasadnieniu Sądu drugiej instancji art. 31 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotyczy wspólności majątkowej i nie ma zastosowania przy wykładni przepisu art. 41 ust 3 ustawy o z.e.p., w którym mowa o wspólności małżeńskiej. Nie miało to jednak znaczenia dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy.

Istnienie po rozwodzie więzi emocjonalnej i (lub) materialnej między rozwiedzionymi małżonkami nie stanowi przesłanki przyznania uprawnień do renty rodzinnej, ma zatem rację Sąd Apelacyjny, że istnienie konkubinatu jest pozbawione prawnej doniosłości dla uprawnienia do renty rodzinnej bez względu na to, czy konkubinaty łączy osoby rozwiedzione, czy też osoby nie pozostające wcześniej w związku mał-

żeńskim. Są to rozważania na tle omawianego przepisu, wbrew natomiast zarzutom kasacji wnioskodawczynie nie została nazwana „konkubina”, chociaż trudno uznać, że określenie to ma znaczenie pejoratywne.

Sąd Najwyższy w składzie obecnym, tak jak i Sąd drugiej instancji, nie podziela stanowiska Sądu Najwyższego zawartego w powołanym w kasacji wyroku z dnia 22 stycznia 1993 r., II URN 61/92 (OSNCP 1994 z.3, poz.68), że małżonka rozwiedziona, nie mająca formalnie ustalonego prawa do alimentów, może domagać się ustalenia w drodze postępowania dowodowego przed sądem, iż między nią a rozwiedzionym małżonkiem istniała do chwili jego śmierci rzeczywista więź materialna i duchowa, uzasadniająca wniosek o rentę rodzinną po nim. Nabycie bowiem uprawnienia do renty rodzinnej przez rozwiedzioną małżonkę jest dodatkowo uwarunkowane wykazaniem, iż w chwili śmierci byłego męża miała w wyroku lub w ugodzie sądowej ustalone prawo do alimentów z jego strony (art. 41 ust.3 ustawy o z.e.p.), tak jak przyjął to Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 stycznia 1997 r., II UKN 45/96 (OSNAPiUS 1997 nr 17, poz.324). Z przepisu tego wynika wyraźnie, że uprawnienie do renty rodzinnej jest dla byłej małżonki surogatem jej ewentualnego uprawnienia do alimentacji przez męża. Wnioskodawczynie, jako małżonka rozwiedziona, nie może zatem uzyskać prawa do renty rodzinnej, gdy zmarły były małżonek nie został wyrokiem lub ugodą sądową zobowiązany do jej alimentacji.

Z tych wszystkich względów kasacja wnioskodawczynie podlegała oddaleniu na podstawie art. 393¹² KPC.

=====